

a megszólítás azonban már nem az olvasónak szól, hanem annak a valakinek, akinek, végigbeszélve az Eörsi-költészet megannyi szerepét, valamennyi veszteséget sikerült megnyernie.

Bodor Béla

TÉNYLEG FRISS

Pósfai György: *Friss Cipó-történetek Kortárs, 1999. 132 oldal, 550 Ft*

A kiadó Új Látószög sorozatában mintaszerűen gondozott, karcsú könyvecske jelent meg. A tartalom hangulatához illő tipográfia, a filozofikus mélységeket sejtető, egyszersmind karikatúrisztikus borító a nemrégiben tragikus hirtelenséggel elhunyt grafikus, Horváth Péter munkája.

A hátoldalon FORGALMI ENGEDÉLY-nek nevezett kérdőívszerűség áll, melyből a rejtélyes szerzőről néhány adatot is megtudunk, például, hogy Szombathelyen született 1956-ban. Fontosabb azonban az a gyanú, amit ez a „forgalmi engedély” kelt bennünk. Üdítően új, mégis valahonnan ismerős világba invitál a szerző, akiről hírlík, hivatása szerint mikrobiológus, aki jelen könyvén kívül verseket is írt, és a múlt évi novemberi *Holmiban* egy hosszabb, nyilvánvalóan önéletrajzi elemeket tartalmazó sejtelmes, komoly elbeszélése is megjelent. Ami a CIPÓ-TÖRTÉNETEK frissességét illeti, azt mondhatjuk, amit újabb, többnyire a posztmodern jellegzetességeivel leírt irodalmunk egy egész irányáról, hogy tudniillik éppen az ismerősségek, az előzmények és minták sajátos elegyítésével hozza létre eredetiségét.

A ciklusokba rendezett, egy-két lapos szövegek három ugyancsak képlékeny és változó-könyv figura köré szerveződnek. „Kezdetben volt Cipó, előtte voltam én, és legelőször volt Márta. Legalábbis így mondják, akik emlékeznek az időtlen időkre. Mindenesetre most hárman vagyunk, és azon iparkodunk, hogy jól érezzük magunkat.” Így kezdődik az egyik írás, amelyben arról is szó van, hogy a három figurának háromszor három feje van, de mindez nem biztos, az is lehet, hogy Cipó sárkány, nyolctonnyás lábakkal, és „képes mindenkit eltaposni, aki nem elég ügyes, hogy idejében észrevegye, szemfényvesztés az egész”.

E szereplők néha vízimadarakként zurrognak-zirregnek át a tó tükre fölött, Az ÖREG MOLNÁR-ról szóló mesében meg mintha rágcslók lennének, akiknek mérgezett süteményt tesz ki a gazda, mindenesetre sokat nevetnek, idétlenkednek, „leplezik a szomorúságukat”. Az elbeszélő azt mondja magáról, hogy „számtalan életem van, szabad vagyok”. Többször említi, hogy világmegváltással foglalkoznak. Cipó képéről tudjuk, hogy „túlásagosan nyitott volt, védtelenséget, sebezhetőséget sugallt”, sorsáról pedig azt, hogy „korán belevetette magát az élet értelmébe”.

Ezek a figurák végső soron a nyelvben léteznek, nyelvi klisékből állnak össze. A leplezett moralizálás játékként jelentkezik, az erős érzelmesség álcinizmusban. Témaelőzményként eszünkbe jut a Lázár Ervin-mesék szeretet- és jószágmotívuma, valamint az a dinamika és ritmikusság, amely okán szinte versnek olvashatjuk azokat. A sokféle nyelvi játék (a filozofikustól a léháig) a Tandori-Parti Nagyvonat követőjévé avatja Pósfait. Hozzáteszem, hogy némelyik mesében a kegyetlen, itt-ott undort keltő gesztusok az angol nonszensz irodalom hagyományait és még valami szelídebb Tarantinót is eszünkbe juttathatnak. (Egy „kedves ismerősről” a boncolás kideríti, hogy „teljesen rohadt volt a belseje”, egy embernek baltával széthasítják a gerincét, „szétloccsantják az esze tokját”, a drága Márta vattás fogpiszkálóval turkál a fülében.) A poliszémikus bravúroktól a groteszken keresztül egy szinte egészében kitalált nyelv felmutatásáig terjednek Pósfai eszközei. Egy helyen azt játssza, hogy gyengeelméjűnek nézi az olvasót, midőn elmagyarazza, hogy ha esténként Cipó a Kék cápában iszogat, akkor nem egy valódi porcos halra kell gondolnunk. Egy másik epizódban az agg agár azért nevezi finom embereknek Cipóékat, mert olyan roppantul tájékozottak, hogy a csere-misz öregasszonyra pillantva megjegyzik: „Mári néni”, Cipó derekát meg „komi szcsúz” gyötri. A „neuroncsatormák” és a „dezoxiribonukleinsavak” mellett bennfentesebb szakszerűségeket is olvashatunk (A POFON KÉMIÁJA című írásban például), és a KOPPAR KÖLDÜS (Tandori) szóalkotóröncsoló megoldásait juttatja eszünkbe a HALVADÁSZAT vagy a TEREMTÉS.

Ezekben érthető és lefordítható, de mégis idegen nyelvnek tűnő anyagokkal birkózhat az olvasó, ilyenekkel: „Lelkedben a zirrekéből romszor annyi dezgetett lumingó.” Kedvencem az a húszsoros írás, ahol szegény sótlan Mártát be-

dörzsölték egy kis sóval, meghintették porcukorral, mert már megecetesedett, „kerék alá tették, onnan is kivették”, mígnem rájöttek, hogy az eredeti volt az igazi, s felsóhajt a narrátor: „Édes sótlan Márta.”

A FRISS CIPŐ-TÖRTÉNETEK igazi értékét a fentiek kivül a nagyon természetesen kezelt műfajköziségében és humorában látom. Az áthallások, az ironikus célzások romantikus vadskalandokat idéznek; giccset; népi műfajokat: szólást, közmondást, vásári rémhistóriát és rablóregényt – minden nagyképű fontoskodást mellőzve, könnyed és szórakoztató természetességben. Nem tudni, merre fog haladni az író. A naivságnak álcázott bölcsesség felé, a „sületlenségek” direkt túlhajtása felé, netán némi szépelgés veszélye is kísért? Ebben az első könyvben a nyilvánvalóan széles körű irodalmi tájékozódás máris markánsan egyéni látásmódot szolgál.

Doboss Gyula

AZ IRODALOM MINT INTELLEKTUÁLIS TEVÉKENYSÉG¹

Bényei Tamás: *Apokrif iratok*
(*Mágikus realista regényekről*)
Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen,
1997. 418 oldal, 550 Ft

Tamás Bényei: *Acts of Attention Figure and Narrative in Postwar British Novels*
Debrecener Studien zur Literatur 6., Peter Lang,
Frankfurt/M., 1999. 232 oldal

Bényei Tamás: *Rejtélyes rend.*
A krimi, a metafizika és a posztmodern
Akadémiai, 2000. 234 oldal, á. n.

(Hogyan közelítsünk az irodalomhoz?) Ezt az egyértelműen megválaszolhatatlan kérdést azért is jó mindig újra föltenni, hogy ne kerül-

jünk abba a helyzetbe, mint Villanelle, Jeanette Winterson SZENVEDÉLY című regényének hősnője, aki a vízen nagyszerűen jár, de úszni nem tud. Jó lenne persze egyszerre minden ismeretnek a birtokában lenni, és annak a képességnek is, hogy úgy tudjunk választani, hogy semmit se veszítsünk el, hogy semmiről ne kelljen lemondanunk, és mégis összefogott maradjon a tudásunk. A közelítés magában foglalja a szétszóródás és a félreértés lehetőségét is, ami lehet, hogy nem veszteség, hiszen egy nagyvonalú tévedés elvezethet egy nagyszerű(bb) megoldáshoz, még ha kerülő úton is. És inkább a gyümölcsöző tévedés megkockáztatása, mint a bizonyosság bebiztosításának mechanizmusa.

Közelítés nélkül nem mű a mű, amely játszadozik bár a proximitással, mégsem engedi soha igazán közel a közelítőt, aki éppen ebben a közelítő keresésben vétheti el leginkább a találat. Még akkor is, ha a legpontosabban próbálja végigkövetni: szó szerint vagy távol a szó szerintségtől; különböző módszereket és technikákat alkalmazva: akár a könnyed és naiv, akár a tudós és távolságtartó vagy a beleérző és tudatlan olvasást követve. Nem mondhatjuk, hogy az ártatlanság pozíciójából, mert tudjuk, hogy olyan nincs: nincs ártatlan szem, nincs tiszta lap, balítéletek foglyai vagyunk. Eleve. Holott általában értelmezésben vagyunk, és a szöveg engedi a megközelítést, semmit nem rejt el, ott van teljes egészében, felajánlja magát olvasásra: szó szerint vagy allegorikusan, analogikusan vagy metaforikusan, allegorikusan, metaleptikusan vagy szillettikusan.

Még többszörösebb áttételek sora kezdődik, amikor egy olvasatról/olvasásról kell megszólalni: hogyan lehetséges kijönni az értelmezés barlangjából, meglátni a fényben a művek másféle arcát: nem tudjuk biztosan, hogy a kirajzolódó árnyékokat találgatjuk-e vagy a valódi tárgyat. Az írás rögzítette változást az olvasásnak újra mozgásba kell hoznia. Az olvasat azonban újra csak rögzít. Még a rögzítéssel szembeni kétségeit és elbizonytalanításait leginkább megfogalmazó és önmagában hordozó szöveg is – bizonyos vonatkozásban – mozduatlan.

Harold Bloom beszél azokról az áttételekről, melyekkel minden írás és maga a szöveget író is szembe találja magát: az írás sok másik írásból (írás alapján) születik meg, és mindig

¹ J. L. Borges írja: Poe-tól „származik az irodalomnak mint intellektuális tevékenységnek a felfogása...”. In: Az ŐS KASTÉLY. Esszék. Európa, 1999. 105. o. Részben innen kölcsönöztem a címet.